

Nr 197.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt förstärkning av flygvapnet: given Stockholms slott den 1 april 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Allan Vougt.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Enligt beslut vid 1948 års riksdag skall jaktflyget utbyggas dels genom förstärkning med 50 % av tre dagjaktflottiljer och dels genom ombildning av en attackflottilj till nattjaktflottilj. Förslag framlägges nu om fortsatt utbyggnad av dagjaktflyget genom förstärkning med 50 % av ytterligare tre flottiljer. I samband härmed anges de allmänna riktlinjerna för en utredning rörande försvaret, som nu anses böra igångsättas.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 1 april 1949.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, fråga rörande fortsatt förstärkning av flygvapnet och anför därvid följande.

Enligt beslut av 1948 års riksdag (proposition nr 206, statsutskottets utlåtande nr 160; riksdagens skrivelse nr 369) skall ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag att inom flottiljorganisationens ram, så snart ske kan, med 50 % förstärka de tio dagjaktflottiljer, som skola ingå i flygvapnets organisation, i princip läggas till grund för en successiv förstärkning av dagjaktflyget. I likhet med föredragande departementschefen fann riksdagen emellertid ej nödvändigt att då besluta genomförandet av större del av detta program än som erfordrades för att trygga den närmast förestående materielleveransen och personalrekryteringen. Enligt riksdagsbeslutet borde därför i första hand tre dagjaktflottiljer förstärkas enligt angivna grunder. Riksdagen erinrade, att departementschefen tillkännagivit sin avsikt att förelägga 1949 års riksdag en på ytterligare utredning grundad plan för fortsatt utbyggnad av dagjaktflyget. I syfte att i ett sammanhang kunna överblicka samtliga kostnader för såväl berörda som andra ifrågasatta förstärkningar av flygvapnet borde enligt riksdagens mening i samband med nyssnämnda utredning tagas under omprövning jämväl ett av chefen för flygvapnet väckt spörsmål om uppsättande av ytterligare en nattjaktflottilj utöver den av samma riksdag beslutade och frågan om de olika vägar, som därvid kunde beträdas. I den mån den fortsatta utredningen skulle leda till förnyad omprövning av avvägningen mellan flygslagen borde man vidare beakta attackflygets för försvaret i stort synnerligen betydelsefulla uppgifter framförallt vid försvar mot invasion samt för att försvåra en motståndares basframflyttningar nära svenskt område.

I anslutning till berörda riksdagsbeslut har Kungl. Maj:t den 30 juni 1948 uppdragit åt chefen för flygvapnet att verkställa den utredning rörande jaktflygets fortsatta utbyggnad och därmed sammanhängande spörsmål angående flygvapnets organisation, som av riksdagen förutsatts skola komma till stånd, samt till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag — omfattande jämväl byggnads- och anläggningsarbeten — som kunde föranledas av utredningen.

Med skrivelse den 30 oktober 1948 har chefen för flygvapnet överlämnat den honom anbefallda utredningen, som utmynnar i följande förslag:

a. Ytterligare *sju dagjaktflottiljer förstärkas med 50 %* enligt de grunder, som tillämpats vid 1948 års riksdagsbeslut angående förstärkning av tre dagjaktflottiljer (förslag A).

b. Ytterligare *en attackflottilj ombildas till nattjaktflottilj*, varvid den härav förorsakade minskningen av antalet attackflottiljer kompenseras genom att *två attackflottiljer förstärkas med 50 %* enligt samma principer, som tillämpas vid dagjaktförstärkningen (förslag B).

I ärendet ha överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, krigsmaterielverket, civilförsvarsstyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap och statens industrikommission efter remiss avgivit yttranden.

Härefter anför statsministern:

Statsministern.

Vid den modernisering och förnyelse av försvaret som nu pågår böra ansträngningarna inriktas på ett sådant utnyttjande av teknikens medel att största möjliga försvarsverkan kan uppnås inom ramen för våra begränsade ekonomiska resurser. I enlighet med denna tankegång torde en sådan organisation av vårt försvar böra eftersträvas att ett visst mått av beredskap — så långt detta över huvud taget är möjligt i fredstid — beständigt är för handen samt att största möjliga stridsverkan snabbt kan åstadkommas även mot plötsliga anfall från angripare med överlägsna stridskrafter. Flygvapnet med sin höga beredskapsgrad och sin stora rörlighet kan betraktas såsom vår första försvarslinje, i all synnerhet vid ett överraskande anfall mot vårt land. Starka skäl kunna därför åberopas för en fortsatt förstärkning av flygvapnet. Ett väl utbyggt flygvapen är även i stånd att ge ökat skydd åt hemorten samt förbättra arméns och marinens stridsduglighet.

Ofrånkomligt är emellertid att en förstärkning av försvaret genom en modernisering, som företrädesvis inriktas på den mest tekniskt betonade försvarsgrenen, kräver höga kostnader. Den dyrbara materielen förslites snabbt och fordrar omsättning i rask takt. Den nu föreslagna förstärkningen måste ses mot bakgrunden av de stora kostnader — i runt tal 800 miljoner kronor — som Sveriges militära försvar nu drager. I detta sammanhang vill jag även erinra om att ett lands totala försvar kräver avsevärda utgifter även för andra ändamål än de rent militära, främst civilförsvaret. Vissa skäl kunna anföras för att en avvägning mellan det militära försvaret och civilförsvaret göres i ett sammanhang beträffande såväl de materiella som personella resursernas fördelning inom en för militära och civila försvarsändamål gemensamt fastställd kostnadsram. Vid bedömandet av dessa frågor bör hänsyn tagas även till sammanhanget mellan försvaret och landets produktionskraft. Då jag ansluter mig till tanken om en utökning av flygvapnet, är det från den utgångspunkten att de därav föranledda kostnadsökningarna skola kunna motvägas

genom utgiftsminskningar på andra punkter. Utan att föregripa de överväganden som i annat sammanhang torde komma att äga rum beträffande avvägningen mellan olika statsutgifter utgår jag ifrån att försvarets kostnader icke böra få på längre sikt nämnvärt överskrida deras nuvarande andel av nationalinkomsten.

Den avvägning mellan olika stridsmedel och den omprövning av de med det totala försvaret sammanhängande problemen i övrigt, som med hänsyn till vad nyss sagts äro erforderliga, synas böra verkställas genom särskilda utredningsmän. Då det är önskvärt att utredningsarbetet bedrivs snabbt förutsätter jag att detta arbete lägges på det principiella planet och att utredningsmännen — till skillnad mot vad fallet var med 1945 års försvarskommitté — icke belastas med uppgiften att utarbeta organisationsplaner eller utföra detaljplanering av annat slag. Dylika uppgifter torde i mån av behov böra utföras i annan ordning. Det bör dock ankomma på utredningsmännen att taga del av den förberedande utredning beträffande arméns organisation, som med anledning av 1948 års riksdagsbeslut på Kungl. Maj:ts uppdrag verkställles av chefen för armén, samt fullfölja den sålunda avsedda översynen.

Departementschefen lämnar härefter följande redogörelse i ärendet.

Utredning av chefen för flygvapnet.

Strategiska och taktiska grunder för förslaget.

I fråga om krigserfarenheter och utvecklingstendenser har chefen för flygvapnet hänvisat till den redogörelse för luftkrigföringens betydelse i ett nutida och ett framtida krig, som han lämnat i yttrande över 1945 års försvarskommittés betänkande (se propositionen 1948: 206, s. 24—27). Chefen för flygvapnet har anført, att utvecklingen under de nio månader, som förflutit sedan yttrandet avläts, alltmer bestyrkt de av honom angivna tendenserna.

I Förenta Staterna hade beslutats en betydande förstärkning av flygvapnet, som skulle genomföras under de närmaste åren med hög prioritet. Flygvapnet skulle utgöra landets främsta försvarslinje och dess främsta medel att gå till motanfall mot en angripare. En enig försvarsledning hade godtagit dessa principer och därefter uppdragit klara gränslinjer för de tre fullt jämställda försvarsgrenarnas ansvarsområden. Utökningen av flygvapnet hade icke hindrat förstärkning även av de andra försvarsgrenarna, ehuru den allmänna värnplikten tills vidare icke antagits. De luftstrategiska förhållandena syntes komma att utöva ett dominerande inflytande på Förenta Staternas militära och politiska planläggning. De strategiska bombförbanden, vid behov medförande atombomber, utgjorde en rörlig maktfaktor, vars basering och operationslinjer komme att sätta sin prägel på krigföringen vid en ny världskonflikt. Andra rörliga delar av flygvapnet komme att förflyttas till skydd för de brohuvuden, som upprättades antingen för bombflygets baser

eller för att hålla andra strategiskt viktiga avsnitt. Betydande trupptransportförband avsåges för stridskrafternas snabba omgrupperingar.

I Storbritannien hade beslutats avsevärda personalförstärkningar, såväl vid flygvapnet som vid övriga försvarsgrenar. Flygvapnets förstärkning hade såväl offensivt som defensivt syfte. De på grund av personalbrist starkt reducerade tunga bombförbanden reaktiverades samtidigt som jaktflyget förstärktes, bl. a. genom en beslutad fördubbling av jaktplanproduktionen, allt enligt den år 1947 fastställda principen att flygvapnets slagkraft skulle tillgodoses i första rummet bland försvarsgrenarna. Luftbevaknings- och radarorganisationerna förbättrades genom nyanställning av personal samt beredskapsövningar.

Vad angår Sovjetunionen uppgåves flygindustrien ha återtagit samma produktionskapacitet som under kriget. Flygvapnet befunde sig under modernisering beträffande materielen samtidigt som övningar för krigsberedskapens höjande påginge. Flygvapnets huvuduppgift syntes alltså vara massinsats av jakt- och attackplan mot fiendens lantstridskrafter, men strategiska tunga bombförband för luftkrigföring på djupet hade också uppsatts. Hemortens luftförsvar droge förhållandevis avsevärt starkare krafter än under det gångna kriget och de nya reaktionsdrivna jaktförbanden syntes främst erfordras för denna uppgift. Transportflygförbanden hade betydande styrka och fallskärms-trupper funnes sannolikt i hög beredskap.

Luftinvasionsföretag vore sannolika led i varje stormakts krigföring, åtminstone sådana av begränsad, taktisk omfattning inom ramen för ett större företag.

Utvecklingen på robotvapnets område syntes icke ha nått avsevärt längre än vid krigets slut, åtminstone i vad avsåge från marken startade missiler med underljudhastighet avsedda att ersätta eller komplettera bombplan. Möjligheterna att bekämpa dessa missiler i luften hade ökats med reaktionsjaktens och radarstridsledningens införande. Det vore sannolikt, att Sovjetunionen övertagit den tyska tekniken på detta område och att en hemortsbekämpning med robotvapen av V1-typ komme att ingå som ett led i sovjetrisk krigföring.

Kontinentalstaterna i västra Europa hade påbörjat förstärkning av sina flygstridskrafter. De vore för detta ändamål beroende av engelsk och möjligen även amerikansk flygindustri och utbildning. Det syntes sannolikt, att den samtidigt pågående upprustningen av västmakternas egna flygvapen förhindrade åtaganden om mera omfattande understöd åt länder, som stode utanför västunionen, såväl i nuläget som efter det att en konflikt utbrutit.

Utvecklingen under år 1948 hade sålunda — samtidigt med att en utpräglad skärpning av den politiska spänningen i Europa inträtt — medfört, att flygstridskrafternas grundläggande betydelse i vårt lands försvarsmakt blivit än påtagligare.

Rörande behovet av flygstridskrafter i allmänhet har chefen för flygvapnet anfört, att utredningen byggde på ett åtminstone till en början

isolerat svenskt försvar av svenskt territorium. Någon hjälp med flygstridskrafter från stormaktshåll hade antagits icke kunna påräknas inom en avsevärd tidrymd.

Vad särskilt angår behovet av dagjaktflyg har i utredningen uttalats, att detta skulle

1. inom största möjliga del av landet kunna ingripa mot flyganfall riktade mot hemort och kommunikationer;

2. inom de viktigaste områdena kunna ingripa mot robotvapen av V 1-typ riktade mot befolkningscentra;

3. inom alla för luftinvasion sannolika områden kunna ingripa mot fientliga transportflygförband med lufttrupper;

4. vid gränsinvasion kunna bereda visst skydd åt egna trupper och deras kommunikationer gentemot fiendens flyg;

5. vid kustinvasion kunna bereda visst skydd åt flottans större fartyg i kustens närhet samt åt strandförsvaret ävensom kunna ingripa med låganfall mot överskeppningsfarkoster;

6. bereda skydd åt vårt attackflyg under dess anfallsföretag;

7. skydda våra flygbaser och större örlogsfartyg i hamn mot flyganfall;

8. i möjlig mån avvisa fientlig flygspaning mot vårt område; samt

9. under neutralitetsvakt kunna förmå de krigförande att avstå från att överflyga svenskt område.

Denna mångfald av uppgifter innebure krav på ständig beredskap för ingripande med viss kraft över en stor del av landet. Landets konfiguration medförde då ovillkorligen krav på ett relativt högt minimiantal förband, om icke viktiga delar skulle lämnas oförsvarade.

Det grundläggande för behovsberäkningen bleve kraven enligt 1.—3., när på dessa områden ständig beredskap krävdes och fiendens åtgärder svårigen kunde förutses samt när jaktflyget vore det otvetydigt främsta motmedlet mot flyganfall och luftinvasion. Om dessa behov tillgodosåges vunnes i regel även i någon mån trygghet enligt punkt 7. Vid kust- eller gränsinvasion måste i regel kraven på jaktskydd tillgodoses på bekostnad av ortsförsvaret i en utsträckning, som bleve beroende av invasionsföretagets storlek och betydelse för försvaret i dess helhet. Lägen kunde inträffa, då t. ex. försvaret mot gränsinvasion i en del av landet måste lämnas helt eller delvis utan flygstöd till förmån för försvaret mot starka flyganfall i en mera betydelsefull del av landet. Å andra sidan kunde det inträffa, att försvaret mot flyganfall måste tillfälligt eftersättas och huvuddelen även av jaktflyget måste kastas in t. ex. mot en kustinvasion i kombination med luftinvasion mot en mycket viktig del av landet. Flygvapnets basorganisation medgäve en sådan rörlig anpassning efter läget.

För att täcka landets viktigaste delar erfordrades enligt chefens för flygvapnet mening åtminstone 13 operativa enheter. Något tillgodosende av detta behov hade icke nu ifrågasatts och inginge icke heller i utredningsupp-

draget. Med 10 flottiljer måste vissa viktiga delar av landet lämnas oförsvarade. Den föreslagna förstärkningen av varje enhet för sig med 50 % gäve emellertid ökad kraft och uthållighet inom de områden som försvarades.

Av ett jaktförband i beredskap kunde endast en del av styrkan — en à två divisioner — hållas stridsberedd, medan andra delar vore i vila eller under förberedelser på marken. Det vore då av allra största betydelse, att divisionens styrka vore tillräcklig för att utbytet av organisationen, d. v. s. verkningförmågan mot fienden, skulle bli tillräckligt. Den under uppbyggnad varande radarorganisationen komme att bereda ökade möjligheter för jaktförbanden att nå kontakt med en inflygande fiende. Den nuvarande stridsenheten, divisionen, vore emellertid väl svag för att ge full valuta åt dessa ökade tillfällen. Om varje division enligt förslaget ökades med 50 %, ökades utsiktarna att nedskjuta fientliga flygplan i ännu högre grad. Man kunde nämligen påräkna icke blott med 50 % ökad vapenverkan, sedan striden upptagits, utan även ökade tillfällen att sätta in anfall, därför att den starkare divisionen mindre ofta behövde undvika strid och kunde taga större risker mot en överlägsen fiende. Vinsten syntes bli särskilt framträdande, om fiendens bombflyg använde jakteskort eller vid luftinvasionsföretag, som kunde förmodas vara starkt eskorterade. De på låg höjd och långsamt flygande transportflygplanen vore relativt länge utsatta för försvarets motverkan. Enligt krigserfarenheterna hade även en stark eskort haft svårt att hindra en första, väl riktad stöt av de försvarande jaktplanen. Vid en ökad styrka i första stöten kunde goda resultat påräknas i denna; en andra stöt, som skulle leda till strid med eskortjakten, behövde kanske icke tillgripas.

Resultatet av den sålunda ökade verkan av det enskilda jaktförbandet bleve, att ett givet antal flottiljer beredde starkare försvar åt sådana områden, där jaktförsvarslinjen förut varit alltför tunn. Ett område som tidigare tillgodosetts med det största antalet flottiljer kunde vidare tack vare de enskilda flottiljernas ökade styrka måhända avstå någon flottilj till ett annat område, som tidigare varit svagt försvarat. Alltjämt kvarstode dock blottor i form av landsdelar, som måste lämnas utan skydd.

Den ökade styrkan medgäve också, att ett betydande antal flygplan snabbt kunde koncentreras för att ingripa i ett invasionsläge utan att hemortsförsvaret för den skull helt övergäves. Om i dylikt fall läget så krävde, kunde man låta en jakteskader momentant helt avstå från försvarsuppgiften för att med hela sin styrka — utan att kvarhålla förband i beredskap — snabbt insättas offensivt i form av jaktsvep eller låganfall mot ett invasionsföretag inom jaktförsvarsområdet, t. ex. mot kusten. Dess vapen lämpade sig väl för anfall mot lätta farkoster och fordon. Därmed erhöles avsevärt ökad kraft i invasionsförsvaret. Lägen kunde till och med inträffa, då två jakteskadrar insattes mot samma företag. Basorganisationen medgäve snabb ombasering för ett dylikt fall.

Vid ett dylikt offensivt uppträdande i form av jaktsvep eller låganfall erhöles med den föreslagna förstärkningen en vapenverkan ökad med 50 %,

vartill komme, att antalet tillfällen, då ett sådant företag kunde bedömas lönande, bleve större, eftersom ett starkare förband alltid hade större utsikter att slå sig fram trots fientligt motstånd genom jakt- eller luftvärn. Även vid ett dylikt uppträdande kunde vinsten med flygvapnets förstärkning väntas bli än större än den siffermässiga ökningen av flygplanantalet.

Förutom ökad verkan av jaktförbanden medförde förslaget ökade möjligheter att hjälpa fram attackeskadern till anfall mot försvarade mål.

Den ena huvudorsaken till den föreslagna förstärkningen vore sålunda ökad kraft och bredd i ett inledande krigsskede, särskilt viktigt vid en överraskande krigsöppning, då flygvapnets mobilisering kunde tänkas bli snabbare genomförd än arméns. Den andra huvudorsaken vore det ökade djup och den uthållighet, som jaktförbanden erhöle därigenom att reserverna, såväl av bemannade som av obemannade flygplan, samtidigt ökades med 50 %. Därmed ökades med all sannolikhet även de andra försvarsgrenarnas och hemortens förmåga att hålla ut i motsvarande mån. Skillnaden kunde komma att innebära, att hjälp hunne anlända, innan det vore för sent.

I argumenten mot flygvapnets förstärkning brukade anföras, att den svenska flygindustrien hade för låg kapacitet för att ersätta förluster i krig. Vi vore därför i ett sämre läge än en stormakt, även om antalet flygplan i första linjen för en viss uppgift skulle vara detsamma. Denna anmärkning vore riktig, men slutsatsen borde vara den motsatta. Om flygstridskrafter ovillkorligen erfordrades för uppgifter, som icke kunde lösas med andra medel, borde organisationen tillse, att flygstridskrafter så länge som möjligt kunde deltaga i försvaret. Detta vore just avsikten med det föreliggande förslagets ökade flygplanantal i fred.

Beträffande behovet av nattjaktflyg har chefen för flygvapnet anför, att nattjaktflyget skulle inom landets allra viktigaste delar ingripa mot flyganfall och anfall med robotbomber av V 1-typ utförda under mörker samt under dager i moln och dåligt väder.

Det vore i och för sig önskvärt, att nattjaktförbanden kunde täcka samma område som dagjaktförbanden och om skyddet mot anfall under dager och mörker sålunda vore detsamma. Man kunde även tänka sig en kombinerad typ av dag- och nattjaktförband. De avsevärt högre kostnaderna för ett nattjaktförband medförde emellertid hos oss liksom hos stormakterna, att antalet sådana förband måste hållas nere. Antalet områden som nattjaktförsvarades måste sålunda begränsas till de allra viktigaste. På grund av svårigheten att anfalla punktmål eller svårt urskiljbara mål under mörker bleve de sannolika målen för fiendens anfall då väsentligt färre än under dagen. Därav följde också, att en inskränkning av antalet områden som försvarades under mörker vore naturlig.

Med den av 1948 års riksdag beslutade enda nattjaktflottiljen kunde svårigen mer än ett mindre, men särskilt viktigt område försvaras. Skulle flottiljen splittras på två eller flera områden, finge styrkan i beredskap inom varje

område sannolikt ej nog kraft att bereda fienden tillräckligt verksamma förluster. Med ett minimibehov av tre nattjaktflottiljer bleve det i princip möjligt att försvara tre områden. Förslaget begränsades dock för den närmaste femårsperioden till två flottiljer.

Med hänsyn till fredskostnader och rådande läge på byggnadsmarknaden syntes nyanläggning av en fredsflo tillij icke kunna komma i fråga. Det återstode sålunda att ombilda en flottilj ur något annat flygslag.

Det hade icke ansetts lämpligt och möjligt att ombilda någon dagjaktflottilj till nattjaktflottilj, enär antalet dagjaktförband därigenom skulle bli mindre än tio, vilket såväl här som i tidigare utredningar befunnits vara ett oundgängligt minimum av operativa enheter i dagjaktförsvaret. Därtill komme, att organisationskostnaderna för en nattjaktflottilj vore ungefär lika med kostnaderna för en attackflottilj, d. v. s. avsevärt högre än dagjaktflottiljens. Såväl av strategiska som av fredsekonomiska skäl hade därför valts att föreslå ombildning av en attackflottilj till nattjaktflottilj. För att attackeskaderns verkningsförmåga icke alltför mycket skulle nedsättas skulle emellertid enligt förslaget samtidigt två andra attackflottiljer förstärkas, så att antalet attackflygplan bleve oförändrat.

Uppsättning av ytterligare nattjaktförband för att tillgodose minimibehovet av tre flottiljer måste gå ut över dagjakten, så länge nya förband icke kunde uppsättas. Av anförda skäl kunde en sådan förändring icke förordas f. n. Vid avvägningen mellan dagjakt och nattjakt måste nämligen beaktas, att fienden under alla förhållanden eftersträvade daganfall såsom de mest verksamma. Om dagjakten vore så stark, att fienden delvis tvingades över till de mindre verksamma nattanfallen, hade dagjakten fyllt en av sina uppgifter. Om åter dagjakten vore svag, behövde fienden icke tillgripa nattanfall och de dyrbara nattjaktförbanden gäve då icke full valuta.

I fråga om behovet av attackflyg har chefen för flygvapnet anført, att detta flygslag skulle ha till uppgift att

1. ingripa mot fiendens flyg genom anfall på framskjutna flygbaser;
2. bekämpa fiendens framskjutna robotbaser eller styrstationer för sådana;
3. bekämpa fiendens kommunikationer till lands och sjöss;
4. vid gränsinvasion bekämpa fiendens lantstridskrafter, vid och bakom fronten;
5. vid kustinvasion redan från och med ett tidigt skede anfälla fiendens sjötransportmedel och senare urlastande trupper med materiel;
6. vid luftinvasion anfälla landsatt trupp.

Enligt 1942 års försvarsbeslut hade sju attackflottiljer uppsatts. Genom senare beslut hade antalet minskats till fyra för att möjliggöra jaktflygets förstärkning. Det hade nu syntts nödvändigt att uppsätta en ny nattjaktflottilj på bekostnad av en attackflottiljs fredsorganisation. Antalet krigsflygplan med besättningar och teknisk personal borde emellertid behållas genom att den indragna flottiljens materiel och personal uppdelades på två andra

attackflottiljer. Attackeskadern skulle sålunda komma att bestå av två förstärkta flottiljer och en normalflottilj.

Med den mångfald av uppgifter som åvilade attackeskadern och den betydelse, som måste tillmätas både dess anfallskraft i de första operationerna och dess uthållighet, syntes det vara av största vikt att nattjaktflottiljens uppsättning icke tillkomme utan kompensation för det redan starkt reducerade attackflyget. Attackflyget fyllde väl kravet på ett sådant rörligt offensivt element som utan tidsödande omgrupperingar kunde ingripa i vitt skilda riktningar. Dess största verkningsförmåga och värde låge i invasionsförsvaret, framför allt vid kustinvasion. Tack vare dagjaktflygets förstärkning kunde man påräkna ökade tillfällen att insätta attackförbanden och mindre förluster på grund av ökat skydd. Om attackeskadern icke ytterligare försvagades, borde den med stöd av det förstärkta jaktflyget ha utsikter att förebygga, avslå eller avsevärt fördröja en kustinvasion. Om åter eskadern framtvingade ett nötningskrig från fiendens sida i syfte att reducera dess anfallskraft före invasionen, så hade redan därigenom tid vunnits och uppgiften till en del fyllts.

Av särskild betydelse för möjligheterna att avvärja en kustinvasion vore attackflygets förmåga att börja verka redan i ett mycket tidigt skede. Förluster, som då åsamkades fienden, kunde helt äventyra eller försvaga företaget, så att de försvarande sjö- och lantstridskrafternas uppgift underlättades. Tillvaron av ett slagkraftigt attackflyg, stött av det förstärkta jaktflyget, borde sålunda kunna förmånligt inverka på de övriga försvarsgrenarnas kraftfördelning.

Organisatoriska frågor m. m.

Chefen för flygvapnet har i sin utredning lämnat en redogörelse för de ändringar i flygvapnets nuvarande organisation, som den fortsatta förstärkningen skulle medföra. Dessa ändringar skulle vara i huvudsak följande.

Någon utökning eller förstärkning av luftbevakningen, jaktstridsledningsorganisationen och radarorganisationen för flygsäkerhetstjänst såsom en följd av den nu aktuella förstärkningen av flygvapnet har bedömts icke vara erforderlig.

I detta sammanhang har dock framhållits, att den radarmateriel, som beräknades komma att ingå i nämnda organisationer, kunde väntas bli mera komplicerad och svårskött än vad man tidigare kunnat förutse. Den tekniska radarpersonalen syntes därför framdeles behöva utökas. Härav föranledda merkostnader syntes dock icke kunna påverka ett ställningstagande till nu föreliggande förslag. — Vidare vore det f. n. svårt att på längre sikt överblicka behovet av jaktstridsledningspersonal. Ökat behov av sådan personal kunde därför — likaledes oberoende av den föreslagna flygvapenförstärkningen — komma att uppstå framdeles. Beträffande fast anställd personal syntes det dock endast kunna bli fråga om ett mycket begränsat antal beställningshavare.

Vid behandlingen av frågan om indelningen i flygslag och flygflottiljer har chefen för flygvapnet framhållit, att förslaget begränsats till de åtgärder, som bedömts kunna vidtagas under den närmaste sexårsperioden. Efter de nu föreslagna organisationsförändringarna skulle flygvapnet omfatta följande flygförband i fred:

- 10 dagjaktflottiljer, samtliga förstärkta med 50 %,
- 2 nattjaktflottiljer,
- 3 attackflottiljer, varav 2 förstärkta med 50 %,
- 1 spaningsflottilj,
- 1 spaningsdivision vid flygbaskären samt
- 1 flygräddningsgrupp.

I fråga om flygeskaderna skulle de föreslagna organisationsändringarna medföra endast att den till nattjaktflottilj ombildade attackflottiljen överfördes från attackeskadern till en av jakteskaderna.

Beträffande flygflottiljerna har chefen för flygvapnet anfört att, oaktat antalet krigsflygplan vid en flottilj enligt förslaget skulle ökas med 50 %, det likväl visat sig möjligt att begränsa ökningen av den fast anställda personalen till omkring 15 %. Denna senare ökning berörde ej flottiljens stabs- och administrativa personal utan avsåge den i egentlig mening stridande delen av flottiljen, d. v. s. de tre flygande divisionerna. Dessa borde förstärkas med flygplan och personal enligt följande tablå.

Flygplan Personal	Förstärkning av			
	daggjaktflottilj		attackflottilj	
	tre divisio- ners flyg- styrkor	tre divisio- ners mark- styrkor	tre divisio- ners flyg- styrkor	tre divisio- ners mark- styrkor
Krigsflygplan	18	—	18	—
Kompaniofficerare	3	—	3	—
Underofficerare ¹	—	—	9	—
Underbefäl				
stamflygförare	9	—	9	—
signalister ¹	—	—	3	—
hjälp tekniker	—	9	—	9
Flygtekniker				
flygplan-	—	24	—	36
elektro-	—	6	—	6
vapen-	—	3	—	3
Värnpliktiga	—	57	—	75
Summa personal	12	99	24	129
	111		153	

¹ Flygsignalister.

Förstärkning av flottilj medförde vidare, att dess skolflygplan typ II — närmast avsedda för instrumentflygutbildning — utökades från fyra till sex.

Ombildningen av ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj innebure i personalhänseende, enligt vad chefen för flygvapnet vidare anført, att tre reservunderofficerare (en flygsignalist per division) ersattes med motsvarande antal kompaniofficerare (navigatörer) samt att sju flygtekniker (radarutbildade elektrotekniker) tillkomme.

Chefen för flygvapnet har i detta sammanhang framhållit, att man vid en förstärkning av flottiljer med 50 % icke nödvändigtvis bunde sig på längre sikt för de härmed sammanhängande årsmerkostnaderna. Den föreslagna organisationen hade nämligen så stor elasticitet, att man — om återgång till förutvarande flottiljstorlek sedermera skulle vara önskvärd — redan kort tid efter beslut härom kunde reducera årsmerkostnaderna med ca 87 %. Denna stora elasticitet berodde främst på att ca 85 % av årsmerkostnaderna fölle på förnyelse, drift och underhåll av flygmateriel. Merkostnaderna för materielanskaffning bortfölle nämligen praktiskt taget samtidigt med ett eventuellt beslut om återgång till förutvarande flottiljorganisation och merkostnaderna för drift och underhåll — d. v. s. kostnaderna för merbehovet av flygtimmar — kunde avvecklas i takt med den flygande personalen. Då merbehovet av flygförare beräknats skola till ca 83 % fyllas med ej kontraktbundet korttidsanställt samt värnpliktigt manskap, kunde huvuddelen av den nytillkomna fast anställda flygförarpersonalen vid behov avvecklas på mycket kort tid.

Merbehovet av personal vid förstärkning av ytterligare sju dagjaktflottiljer (förslag A) samt vid organiserande av en andra nattjaktflottilj (förslag B) — vilket innebär, att en attackflottilj ombildas till nattjaktflottilj i samband med att två övriga attackflottiljer förstärkas med vardera 50 % — framgår av följande tabell.

Personalkategori	A	B	A + B
<i>Militär personal.</i>			
Kompaniofficerare	24	12	36 ¹
Underofficerare	—	18	18 ²
Fast anställt manskap	127 ³	45 ⁴	172 ⁵
Värnpliktiga	399	150	549 ⁶
<i>Civilmilitär personal.</i>			
Flygtekniker	255	100	355
Summa	805	325	1 130

¹ Varav 30 flygförare och 6 navigatörer, tillika flygförare. — ² Flygsignalister. — ³ Varav 63 flygförare. — ⁴ Varav 18 flygförare och 6 flygsignalister. — ⁵ Varav 81 flygförare och 6 flygsignalister. — ⁶ Mekanikerpersonal.

Vid förstärkningen av dagjaktflottiljerna och ombildningen av en attackflottilj till nattjaktflottilj hade smärre avsteg gjorts från de normer, som

tillämpats vid 1948 års riksdagsbeslut angående förstärkning av tre dagjaktflottiljer samt ombildning av attackflottiljen F 1 till nattjaktflottilj. Dessa avsteg, som grunda sig på senare vunna erfarenheter, medförde vad antalet beträffar en mindre ökning av personalen men i fråga om kostnader ej oväsentliga besparingar. Nyss angivna merbehov av personal innefattade därför jämväl den personal, som erfordrades för att bringa redan beslutad nattjaktflottilj och förstärkta dagjaktflottiljer till organisatorisk överensstämmelse med i detta förslag upptagna förband av samma slag.

Utöver ovan redovisade personalbehov tillkomme — i samband med förstärkningen av två attackflottiljer och ombildningen av ytterligare en attackflottilj — ett merbehov av 6 reservunderofficerare (flygsignalister).

Rekrytering av ovannämnda personal vid genomförd organisation har av chefen för flygvapnet förutsatts skola ske enligt de grunder, varmed man räknat i 1948 års riksdagsbeslut. I fråga om fast anställt manskap tillhörande yrkesgrenen stamflygförare har dock ej räknats med något utökat rekryteringsunderlag. Merbehovet av sådan personal har förutsatts kunna tillgodoses genom att vissa färdigutbildade stamflygförare skulle frivilligt åtaga sig längre tjänstgöringstid än första kontraktstiden. Den årliga rekryteringen av officersaspiranter vid genomförd organisation har beräknats behöva ökas från 50 till 55.

Utbildningens art påverkades — anförde chefen för flygvapnet vidare — i huvudsak icke av den föreslagna förstärkningen av flygvapnet. Merbehovet av flygtid vid genomförd organisation uppginge vid förstärkning av ytterligare sju dagjaktflottiljer till 9 660 timmar och vid organiserandet av en andra nattjaktflottilj — i samband med förstärkning av två andra attackflottiljer — till 3 810 timmar eller till sammanlagt 13 470 flygtimmar per år. Den totala årliga flygtiden för ett på angivet sätt förstärkt flygvapen skulle uppgå till i runt tal 193 500 flygtimmar. Vid beräkningen av flygtiden hade samma normer tillämpats som i 1948 års riksdagsbeslut, med undantag dock för nattjaktflottilj, där följande avsteg måst göras med hänsyn till nyvunna erfarenheter av nattjaktverksamheten. För flygförare under grundläggande flygslagsutbildning hade den årliga flygtiden ökats från 180 till 190 timmar, fördelade med 154 timmar på krigsflygplan och 36 på skolflygplan. För flygförare under fortsatt flygslagsutbildning hade flygtiden ökats från 150 till 160 timmar, samtliga å krigsflygplan.

Verksamhetens omfattning vid flygvapnets utbildningsanstalter påverkades — med undantag för den i flygvapnets centrala skolor ingående tekniska skolan — endast i mycket ringa grad av den föreslagna förstärkningen av flygvapnet. Antalet elever vid flygvapnets tekniska skola skulle enligt förslaget utökas såsom framgår av följande tablå.

Skolavd.	Antal elever (hjälp tekniker)			Totalbehov
	Enligt 1948 års riksdagsbeslut	Merbehov, om sju dagfjå förstärkas	Merbehov, om ytterligare en nattfjå organiseras ¹	
Korpralskola	115	13	4	132
Vicekorpralskola	128	15	5	148
Summa	243	28	9	280

¹ I samband med att två andra attackflottiljer förstärkas.

Någon ökning av antalet lärare och instruktörer vid tekniska skolan har emellertid ej förutsatts.

Antalet inryckande elever till grundläggande flygutbildning vid krigsflygskolan beräknades — i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för nuvarande organisation — till omkring 305 man, varav omkring 55 officersaspiranter, 5 flygingenjöraspiranter och 245 stamflygförare.

Vad angår flygmaterielen beräknas enligt förslaget såväl engångsanskaffning som successiv förnyelse av de flygplan, som erfordras för den föreslagna förstärkningen av flygvapnet, kunna ske genom inhemsk tillverkning. Kapaciteten hos flygindustriens nuvarande anläggningar vore, framhöll chefen för flygvapnet, i stort sett tillräcklig för att tillgodose detta tillverkningsbehov. Det kunde möjligen bli erforderligt att göra smärre tillbyggnader för att utöka hangar- och kontorsutrymmen.

Leveransen av flygplan för förstärkning av ytterligare sju dagjaktflottiljer med 50 % beräknades kunna genomföras under budgetåren 1951/52—1953/54. Flygplan för den andra nattjaktflottiljen beräknades kunna levereras under budgetåret 1954/55. Skulle nattjaktflottiljen organiseras före denna tidpunkt, måste flygplanen köpas i utlandet. Då möjligheterna att erhålla lämpliga nattjaktplan utifrån f. n. ej kunde överblickas, hade beräkningarna grundats på svensktillverkade nattjaktflygplan.

Beträffande de byggnadsföretag, som erfordrades för den föreslagna flygvapenorganisationen, har chefen för flygvapnet förutsatt, att en efter arbetskraftstillgången anpassad successiv utbyggnad av de mest angelägna skyddsanordningarna vid flygbaserna skulle komma till stånd. Investeringskostnaderna för att tillgodose detta behov för den nu gällande organisationen beräknades — omräknade till prisläget den 1 juli 1948 — uppgå till omkring 136 miljoner kronor, mot vilka svarade ett grundavskrivningsbehov av 66 miljoner kronor.

Den nu föreslagna förstärkningen av flygvapnet medförde härutöver ett investeringsbehov för motsvarande ändamål, som av chefen för flygvapnet beräknades till omkring 33 miljoner kronor, varav omkring 23 miljoner kronor till följd av förstärkningen av ytterligare sju dagjaktflottiljer och omkring

10 miljoner kronor till följd av den förstärkning av två attackflottiljer, som skulle vara ett led i organiserandet av en andra nattjaktflottilj. Häremot svarande grundavskrivningsbehov beräknades uppgå till respektive 16,5, 11,5 och 5 miljoner kronor.

Nyssnämnda anläggningar syntes vara särskilt lämpliga investeringsobjekt under arbetslöshetsperioder, som kunde inträffa under pågående utbyggnad av basskyddet.

Den föreslagna förstärkningen av flygvapnet har av chefen för flygvapnet ansetts icke behöva medföra någon utökning av drivmedelsförråden utöver nu befintliga eller planerade anläggningar.

Den ökning av antalet flygplan vid vissa flottiljer, som vore en följd av den föreslagna förstärkningen av flygvapnet, medförde ökat behov av hangarutrymmen. Detta utrymmesbehov bleve dock tillgodosett i och med att nyss nämnda skyddsanordningar vid baserna komme till utförande. Ytterligare medelsbehov för hangarbyggen hade därför ej ansetts föreliggande. Det hade härvid förutsatts, att i första hand de skyddsanläggningar vid baserna bleve utförda, vilka även i fred kunde utnyttjas för förvaring av flygplantillskottet vid förstärkta flottiljer.

Förslaget att organisera en andra nattjaktflottilj medförde slutligen ökat behov av belysningsanordningar vid vissa flygfält. Sälunda erfordrades banljus och inflygningsljus vid nattjaktförbandets flottiljflygfält samt banljus vid ytterligare två fält. Om ifrågavarande belysningsanordningar begränsades till vad som behövdes för en bana vid varje fält, beräknades kostnaderna — enligt prisläget den 1 juli 1948 — uppgå till sammanlagt omkring 2 miljoner kronor.

Den årliga ersättningen till Försvarets fastighetsfond: Befästningars delfond komme att öka med sammanlagt omkring 165 000 kronor.

I fråga om organisationens genomförande har chefen för flygvapnet uttalat, att de föreslagna förstärkningsåtgärderna borde vidtagas så snart ske kunde. Längden av den period, under vilken den föreslagna organisationen kunde genomföras, vore beroende av dels — och i första hand — leveransmöjligheterna för flygmaterielen, dels möjligheterna att utbygga personalorganisationen. I båda avseendena gällde, att ju snabbare beslut angående jaktförstärkningen fattades och förberedande åtgärder för materielleveranser och personalrekrytering följaktligen kunde vidtagas, desto kortare bleve perioden för att genomföra organisationen. I den föreliggande utredningen hade förutsatts, att beslut om föreslagen förstärkning av flygvapnet skulle fattas av 1949 års riksdag. Under denna förutsättning beräknades den föreslagna organisationen — utan extraordinära åtgärder, såsom köp av flygplan i utlandet, förstärkning av utbildningsanstalterna m. m. — kunna i huvudsak genomföras under loppet av högst 6 år.

Förstärkningen av ytterligare sju dagjaktflottiljer med 50 % beräknades, såsom förut nämnts, kunna ske med inom landet tillverkade flygplan, var-

vid 2 flottiljer skulle förstärkas under budgetåret 1951/52, 3 under 1952/53 och 2 under 1953/54. Då den av 1948 års riksdag beslutade förstärkningen av tre dagjaktflottiljer, som avsåges ske med i utlandet inköpta flygplan, beräknades vara klar med utgången av budgetåret 1950/51, skulle således i nu föreliggande utredning föreslagna fortsatt dagjaktförstärkning följa direkt efter den redan beslutade och samtliga tio dagjaktflottiljer skulle vara förstärkta med 50 % vid utgången av budgetåret 1953/54, d. v. s. under den närmaste femårsperioden.

Om organiserandet av en andra nattjaktflottilj skulle bygga på svensktillverkade nattjaktflygplan, beräknades nattjaktflottiljen icke kunna organiseras förrän budgetåret 1954/55, d. v. s. i direkt följd på dagjaktförstärkningen. Kunde lämpliga nattjaktflygplan anskaffas i utlandet före denna tidpunkt, borde den andra nattjaktflottiljen tillkomma tidigare. Med hänsyn till svårigheterna att nu överblicka, om möjligheter överhuvudtaget funnes att före 1954/55 anskaffa lämpliga nattjaktflygplan utifrån, hade chefen för flygvapnet räknat med att nattjaktflottiljen skulle organiseras med svensktillverkad materiel.

De attackflygplan, som skulle frigöras vid ombildningen av attackflottiljen till nattjaktflottilj, borde överföras till och förstärka två andra attackflottiljer så länge flygplanens livslängd medgåve detta. Därefter borde detta flygplantillskott vid de förstärkta flottiljerna förnyas på samma sätt som övriga flygplan vid dessa förband.

Den föreslagna personalorganisationen beräknades kunna i huvudsak uppsättas under den närmaste sexårsperioden. Det bedömdes möjligt att om så skulle erfordras — t. ex. för att organisera den andra nattjaktflottiljen före 1954/55 — uppsätta personalorganisationen i snabbare takt än som här förutsatts. Merbehovet av flygtekniker hade beräknats skola täckas i första hand med utnyttjande av — i förhållande till genomförd organisation — befintligt överskott på härför lämpat fast anställt manskap i teknisk tjänst och i andra hand genom att rekrytera civila hjälptekniker enligt det system, som nu provas vid flygvapnet. I fråga om elektrotekniker hade det dessutom bedömts nödvändigt att i viss utsträckning direktrekrytera färdigutbildad personal.

Beträffande byggandet av skyddsanordningar vid flygbaserna hade någon tidsplan ej kunnat framläggas. De föreslagna belysningsanordningarna för den andra nattjaktflottiljen borde utföras i samband med att planerade banor anlades vid berörda flygfält.

Det av chefen för flygvapnet framlagda förslaget innefattar även kostnadsberäkningar. Dessa ha grundats på pris- och löneläget den 1 juli 1948. Kostnaderna innefatta medel för förnyelse av all materiel. Värnpliktskostnaderna ha beräknats med utgångspunkt från sammanlagt tolv månaders tjänstgöring i en följd för värnpliktiga i allmänhet. Vid beräkningarna av avlöningskostnaderna ha löneklass och ortsgrupp bestämts enligt de grunder, som tillämpats av 1945 års försvarskommitté (betänkandet s. 60—61).

Kostnadsberäkningarna utvisa merkostnaderna i förhållande till gällande organisation för de föreslagna förstärkningsåtgärderna. Beräkningarna avse dels engångsmerkostnader för att uppsätta de föreslagna nya delarna av organisationen, dels årsmerkostnader för att på längre sikt vidmakthålla dessa delar. Merkostnaderna ha uppdelats på dels kostnader för förstärkning med 50 % av ytterligare sju dagjaktflottiljer (förslag A), dels kostnader för att ombilda ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj och i samband därmed förstärka två andra attackflottiljer med 50 % (förslag B).

Merkostnaderna för de föreslagna förstärkningsåtgärderna ha av chefen för flygvapnet sammanfattats i härefter intagen tabell.

För att möjliggöra en överblick över de beräknade totala årskostnaderna för den föreslagna flygvapenorganisationen fullt genomförd, ha de i propositionen 1948:206 upptagna årskostnaderna för nu gällande organisation fullt genomförd — 280,7 miljoner kronor — i den föreliggande utredningen omräknats till pris- och löneläget den 1 juli 1948, enligt vilket de skulle uppgå till omkring 294,5 miljoner kronor. Med utgångspunkt härifrån ha årskostnaderna för den föreslagna flygvapenorganisationen fullt genomförd beräknats till 294,5 + 26,1 (merkostnaderna vid förstärkning med 50 % av ytterligare sju dagjaktflottiljer) + 13,4 (merkostnaderna vid ombildning av ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj samtidigt som två andra attackflottiljer förstärkas med 50 %) = omkring 334 miljoner kronor. I dessa kostnader har ej inräknats ersättning till försvarets fastighetsfond, eftersom ersättningsbeloppets storlek för nu gällande organisation fullt genomförd ej ansetts kunna överblickas.

Ärendet är av den natur, att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Mera ingående upplysningar torde böra inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Remissyttranden.

Beträffande behovet att förstärka flygvapnet ha remissmyndigheterna anfört i huvudsak följande.

Överbefälhavaren har förklarat sig biträda uppfattningen, att en förstärkning av flygvapnet i första hand borde gälla jaktförbanden. Den föreslagna utbyggnaden av jaktflottiljerna skulle medföra en bestämd förstärkning av dessa förbands slagkraft och uthållighet. Härigenom kunde ett verksammare skydd beredas arméns, marinens och flygvapnets operationer ävensom de för krigföringen nödvändiga transporter. Möjligheterna att genomföra mobilisering, koncentrerung och operationer vid samtliga försvarsgrenar skulle sålunda ökas. Härtill skulle ett starkare jaktskydd än nu kunna beredas viktiga delar av landet, varigenom civilförsvarets uppgifter skulle underlättas och för krigföringen och folkförsörjningen betydelsefull produktion i större utsträckning kunna vidmakthållas. Ett verksammare jaktförsvaret skulle även vid

Sammanfattning av merkostnaderna (i miljoner kr).

Ändamål	1949/50			1950/51			1951/52			1952/53		
	A ¹	B ²	A+B	A	B	A+B	A	B	A+B	A	B	A+B
1. Engångsmerkostnader (utom för skyddsanordningar vid flygbaserna)												
Anskaffning av flygmateriel	10	—	10	15	—	15	45	—	45	45	5	50
Belysningsanordn. vid flygfält	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Summa 1	10	—	10	15	—	15	45	—	45	45	6	51
2. Årsmerkostnader (utom ersättning till försvarets fastighetsfond)												
Anskaffning av flygmateriel	—	—	—	—	—	—	4.2	—	4.2	10.7	—	10.7
Övrigt	—	—	—	—	—	—	2.0	0.2	2.2	4.2	0.7	4.9
Summa 2	—	—	—	—	—	—	6.2	0.2	6.4	14.9	0.7	15.6
Summa 1+2	10	—	10	15	—	15	51.2	0.2	51.4	59.9	6.7	66.6

Ändamål	1953/54			1954/55			Genomförd organisation			Summa engångsmerkostnader		
	A	B	A+B	A	B	A+B	A	B	A+B	A	B	A+B
1. Engångsmerkostnader (utom för skyddsanordningar vid flygbaserna)												
Anskaffning av flygmateriel	28	15	43	—	44	44	—	—	—	143	64	207
Belysningsanordn. vid flygfält	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Summa 1	28	16	44	—	44	44	—	—	—	143	66	209
2. Årsmerkostnader (utom ersättning till försvarets fastighetsfond)												
Anskaffning av flygmateriel	18.4	—	18.4	18.5	4.0	22.5	18.5	8.6	27.1	—	—	—
Övrigt	5.8	2.8	8.6	6.3	3.9	10.2	7.6	4.8	12.4	—	—	—
Summa 2	24.2	2.8	27.0	24.8	7.9	32.7	26.1	13.4	39.5	—	—	—
Summa 1+2	52.2	18.8	71.0	24.8	51.9	76.7	26.1	13.4	39.5	143	66	209

Utöver ovannämnda engångs-merkostnader tillkommer ett investeringsbehov (merbehov) av ca 33 miljoner kronor för skyddsanordningar (berghangarer m. m.) vid flygbaserna, varav ca 23 miljoner kronor under A och ca 10 miljoner kronor under B. Här emot svarar ett grundavskrivningsbehov av respektive 16,5, 11,5 och 5 miljoner kronor. Hur stor del av dessa kostnader, som infalla under sexårsperioden, kan av förut anförda skäl icke överblickas.

Utöver ovannämnda års-merkostnader tillkomma kostnader för ersättning till försvarets fastighetsfond: befästningars delfond, vilka vid genomförd organisation beräknas uppgå till sammanlagt ca 165 000 kronor, varav 115 000 kronor under A och 50 000 kronor under B.

¹ A = förstärkning med 50 % av ytterligare sju dagjaktflottiljer.

² B = ombildning av ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj och i samband därmed förstärkning av två andra attackflottiljer med 50 %.

bombanfall i terroriserande syfte minska den psykiska pårestningen på civilbefolkningen. Det totala försvaret skulle sålunda vinna i kraft och uthållighet.

Det måste emellertid enligt överbefälhavarens mening i detta sammanhang beaktas, att behov av förbättringar i fråga om armé- och marinstridskrafterna, av väsentlig betydelse för vår motståndsförmåga, likaledes föreläge. Dessa stridskrafterns huvuduppgifter kunde, såsom även framginge av flygvapencheferns skrivelse, icke övertagas av ett förstärkt flygvapen. Överbefälhavaren ville i detta sammanhang närmast framhålla de åtgärder, som omedelbart krävdes för en förbättring av försvarets krigsberedskap och beträffande vilka överbefälhavaren i annat sammanhang avgivit förslag. Härtill komme vissa ytterligare åtgärder för förbättring av arméns krigsduglighet, vilka vore att förvänta sedan av Kungl. Maj:t anbefallt utredningsarbete slutförts.

Med hänsyn till den relativt långa tid, som krävdes för att genomföra jaktflygets förstärkning, och de betydande risker, som en försening skulle kunna innebära i nuvarande utrikespolitiska läge, borde flygvapnets utbyggnad genomföras utan att ytterligare utredningsresultat avvaktades. Så borde även kunna ske med hänsyn till att den föreslagna ökningen av flygvapnet syntes falla inom ramen för den förstärkning och modernisering av försvaret i dess helhet, som bedömdes erforderlig. Härmed bortföle emellertid ingalunda behovet av övriga ovannämnda åtgärder.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har framhållit, att civilförsvaret vore ett passivt försvar, i främsta rummet inriktat på att skydda civilbefolkningen till liv och lem. För att förhindra luftanfall eller i varje fall reducera anfallskraften krävdes aktivt försvar, luftvärn och jaktflyg. Med tillgång på jaktflyg vunnnes möjlighet att till tid och rum koncentrera försvaret till skydd av för det ekonomiska livets bestånd livsviktiga objekt. Den föreslagna förstärkningen av jaktflyget innebure starkare försvar för hemortens skydd. Betingelserna för den ekonomiska verksamheten att understödja det militära försvaret och civilförsvaret ökades i motsvarande grad. Flygvapnets i förhållande till övriga försvarsgrenar högre beredskap och möjlighet till snabba förflyttningar innebure vid överraskande anfall mot vårt land dessutom, att detta försvar kunde upptagas i ett tidigt skede. Ur de synpunkter riksnämnden hade att företräda vore därför en förstärkning av jaktflyget angelägen, varför riksnämnden icke hade något att erinra mot föreliggande förslag.

Civilförsvarsstyrelsen har i huvudsak hänvisat till sitt yttrande över 1945 års försvarskommittés betänkande. I berörda yttrande hade styrelsen bl. a. erinrat, att civilförsvarets verksamhet vore av förebyggande, skadeavhjälpare eller liknande art men däremot ej innefattade åtgärder till försvar genom angrepp i någon form. Därför vore för skyddandet av hemorten ofrånkomligt med jämväl ett starkt jaktflyg och ett starkt luftvärn. Frånvaron härav ökade i synnerlig grad riskerna för uppkomsten av skadegörelse av sådan omfattning, att densamma medförde en helt förlamande inverkan å det civila livet och ett nedbrytande av befolkningens moraliska motståndskraft. Det vore ett oefter-

givligt krav, att ur hemortsförsvarssynpunkt jaktflygorganisationen avsevärt utökades i förhållande till försvarskommitténs förslag. Åtgärder borde skyndsammast igångsättas för organiserande av nattjaktflyg.

I anslutning till detta tidigare yttrande har styrelsen nu anført, att den föreslagna förstärkningen av jaktflyget vore välkommen ur de synpunkter civilförsvarsstyrelsen hade att företräda och ägnad att underlätta civilförsvarets verksamhet under krig. Även med den avsedda utbyggnaden måste dock civilförsvaret räkna med att bliva ställt inför mycket svåra, stundom olösliga uppgifter.

Styrelsen tillstyrkte ifrågavarande förslag.

Beträffande planen för den föreslagna organisationens genomförande har *överbefälhavaren* uttalat, att det innebure en allvarlig svaghet, att nattjakten icke ökades förrän 1954/55. Alla möjligheter att tidigare uppsätta den andra nattjaktflottiljen borde tillvaratas. Därvid borde även möjligheterna till anskaffning av utländsk flygmateriel beaktas, därest så kunde ske utan eftersättande av andra för försvaret synnerligen viktiga importbehov.

Civilförsvarsstyrelsen har hemställt, att den föreslagna utökningen måtte genomföras så snabbt som möjligt.

Beträffande förutsättningarna för att nå erforderlig effekt genom den föreslagna förstärkningen av flygvapnet har *överbefälhavaren* anført, att flygvapnet icke kunde förstärkas enbart genom ökning av antalet flygplan och genom motsvarande ökning av personalen. För att nå effekt i krig måste alla de element, som inverkade på flygvapnets krigsduglighet, utbyggas jämsides. Detta gällde främst luftbevakning, jaktstridsledning, flygfält och skyddsanordningar för flygplan på marken. Redan för att kunna fullt utnyttja de i nuvarande organisation ingående jaktförbanden måste luftbevakningen moderniseras i första hand inom landets viktigare delar. Detta krav gjorde sig ännu starkare gällande vid den föreslagna ökningen av jaktförsvaret.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har i detta sammanhang berört frågan om tryggheten av drivmedelsförsörjningen i krig för det förstärkta flygvapnet och pekat på behovet av att redan i fredstid upplägga ett beredskapslager av flygbränslen.

Vad särskilt angår behovet av byggnader m. m. ha remissmyndigheterna anført i huvudsak följande.

Överbefälhavaren har erinrat, att flygvapnets operationsduglighet i hög grad vore beroende av att materielen bereddes erforderligt skydd på marken, d. v. s. att hangarer i berg eller av betong samt skyddsrum för personal, ammunition, drivmedel m. m. finnas i tillräcklig utsträckning. Flygvapnets avsedda utvidgning underströke det redan nu föreliggande behovet av att sådana anläggningar snabbt bleve färdigställda. Tanken att tills vidare kunna inrymma de nya jaktflygplanen i skyddsrum, avsedda för den nuvarande organisationens behov, vore en nödfallsutväg. Även denna krävde emellertid att anläggningarna komme till stånd i förut föreslagen tidsföljd. Förslaget

innebure icke krav på ytterligare utbyggnad av flygfält. Brister rådde dock redan nu i detta hänseende. Överbefälhavaren ville i anslutning härtill understryka vikten av att vissa för flygvapnets operationer erforderliga flygfält och flygstråk komme till utförande, närmast enligt förslag av överbefälhavaren i skrivelse den 19 november 1948.

Fortifikationsförvaltningen har anfört, att ett förverkligande av förslaget om förstärkning av jaktflyget oundgängligen medförde krav på ökad byggnadskvot för försvaret. Ambetsverket har vidare gjort vissa erinringar mot detaljerna i kostnadsberäkningarna och i föreslaget sätt att redovisa skyddsanordningarna inom försvarets fastighetsfond. Bl. a. finge man enligt verkets mening räkna med att de i staten för fonden ingående posterna Avsättning till värdeminskningsskonto, Överskott att tillföras riksstaten och Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler komme att öka. Något statförslag för fonden, baserat på ifrågavarande investeringar, kunde emellertid svårigen nu uppgöras.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har i förevarande sammanhang framhållit, att beredskapslager av flygbränslen för att kunna tillgodogöras under ett krig måste kunna skyddas mot förstörelse genom fientliga krigshandlingar. Den föreslagna utvidgningen av flygvapnet byggde på att det program för utbyggnad av de bombsäkra lagringsanläggningarna, som av riksnämnden framlagts i skrivelse den 30 augusti 1948, genomfördes i samma takt som förstärkningen av flygvapnet. Beträffande den närmare innebörden av nämndens yttrande i nu ifrågavarande hänseende torde få hänvisas till handlingarna i ärendet.

Beträffande den nu föreslagna utbyggnadens inverkan på försvarsgrenarnas värnpliktskontingenter har *överbefälhavaren* framhållit, att denna utbyggnad jämte den av 1948 års riksdag beslutade förstärkningen av tre jaktflottiljer krävde en ökning av flygvapnets värnpliktskontingent med omkring (550 + 170 =) 720 man per år. Även med beaktande av att den redan beslutade flottiljpolisorganisationens fulla genomförande skulle frigöra 870 man per år av flygvapnets värnpliktiga skulle armén icke kunna erhålla ett tillräckligt tillskott av värnpliktiga och dess krigsorganisation följaktligen behöva minskas, medan antalet värnpliktiga, som vid mobilisering icke direkt kunde utnyttjas, komme att växa. Med hänsyn härtill borde möjligheterna att vid flygvapnet i större utsträckning ersätta värnpliktiga med civilmilitär och civil personal eller att på annat sätt nedbringa värnpliktskontingenten noga undersökas.

I fråga om kostnaderna för förslagets genomförande ha remissmyndigheterna anfört följande.

Överbefälhavaren har erinrat, att förslagets genomförande skulle medföra behov av ytterligare anslag om 10 miljoner kronor under budgetåret 1949/50. Enligt vad överbefälhavaren under hand inhämtat från flygförvaltningen komme härtill ett ökat behov i form av beställningsbemyndigande under budgetåret om 60 miljoner kronor. Överbefälhavaren hade i princip intet att

erinra mot att beställningsbemyndigandet fastställdes till det föreslagna beloppet.

Försvarets civilförvaltning har — med hänsyn till att den föreslagna utbyggnaden icke innebure några jämkningar i flygvapnets personalorganisation för nästa år — icke funnit anledning att i detalj granska kostnadsberäkningarna i vad de kunde beröra civilförvaltningens verksamhetsområde. Det ville emellertid synas ämbetsverket, som om de gjorda beräkningarna skulle kunna läggas till grund för uppskattning av kostnaderna.

Beträffande industriens möjligheter att åtaga sig erforderliga leveranser har *överbefälhavaren* förutsatt att, därest förtursrätt i någon form skulle erfordras, densamma skulle regleras så, att andra för försvaret lika angelägna beställningar icke eftersattes.

Statens industrikommission har beträffande materialbehovet kunnat uttala sig endast om de närmaste 2—3 åren, då någon uppskattning av försörjningsläget på längre sikt icke låte sig göra. De önskade materialmängderna vore emellertid samtliga relativt ringa och de syntes icke nämnvärt komma att inverka på försörjningsläget. Kommissionen vore beredd att i erforderlig utsträckning medverka till materialbehovets fyllande. Kommissionen hade för sin del intet att erinra mot byggandet av de föreslagna berghangareerna m. m.

Vad därefter anginge valutabehovet för den föreslagna förstärkningen av jaktflyget har *industrikommissionen* framhållit, att detta icke medräknats vid det av kommissionen uppgjorda, sedermera enligt lämnade direktiv nedskurna förslaget till importplan för år 1949. Frågan om tilldelning av valuta för försvarsutgifterna syntes böra tagas upp i ett sammanhang med beaktande av att det måste förutsättas, att nu ifrågavarande valutabehov icke kunde inrymmas under de kommissionen tilldelade valutabeloppen.

Departementschefen.

Ett genomförande av det av chefen för flygvapnet framlagda förslaget skulle innebära *dels* ett fullföljande av det principbeslut, som fattades av 1948 års riksdag angående en successiv förstärkning av dagjaktflyget med 50 % inom den nuvarande flottiljorganisationens ram, *dels ock* därutöver — men i anslutning till vissa av riksdagen begärda specialutredningar — ombildning av ytterligare en attackflottilj till nattjaktflottilj och såsom kompensation för den härav förorsakade minskningen av attackflyget förstärkning av två attackflottiljer med 50 %. Vid uppgörandet av förslaget har chefen för flygvapnet utgått från att därmed sammanhängande nyanskaffning av flygplan skulle i största möjliga utsträckning baseras på svensk tillverkning.

Ehuru det är förenat med svårigheter att taga ställning till frågan om förstärkning av flygvapnet, innan klarhet vunnits om möjligheterna att uppväga de uppkommande merkostnaderna genom utgiftsminskningar på andra punkter, såsom statsministern i det föregående angivit, torde det vara ofrånkomligt att ett beslut redan nu fattas om en viss förstärkning av flygvapnet. Härför talar i första rummet, att den förstärkning av

dagjaktflyget, som nu är möjlig att göra med utnyttjande av svenska industriella resurser, är avsedd att utföras så att flygvapnet utöver förut planerat antal av en i stort sett färdigställd jaktplantyp tillföres ytterligare ett antal sådana plan, samt att beställning nu omedelbart måste ske av erforderligt antal flygplan av denna typ. Denna är nämligen enligt flygindustriens konstruktions- och produktionsprogram avsedd att tillverkas under åren 1950—1954 för att sedan lämna plats för en nyare konstruktion. Om avgörandet beträffande antalet flygplan nu ställdes på framtiden, skulle detta innebära att en utökning av antalet svensktillverkade flygplan under de närmaste åren över huvud taget icke bleve möjlig eller att tillverkningsprogrammet förskötes till förfång för den fortsatta produktionen i vårt land av fullt moderna stridsflygplan. Jag vill emellertid i detta sammanhang erinra om att den föreslagna flygvapenorganisationen har så stor elasticitet, att de årliga merkostnaderna för förstärkningen — om det sedermera skulle befinnas önskvärt att återgå till förutvarande storlek å flottiljerna — mycket kort tid efter beslut härom torde kunna reduceras med omkring 87 %. Denna betydande elasticitet beror främst på att den helt övervägande delen av de årliga merkostnaderna faller på förnyelse, drift och underhåll av flygmateriel. Även under uppsättningsperioden finnas givetvis möjligheter till modifikationer i materielplanen.

I chefens för flygvapnet förslag har räknats med att den ifrågavarande utbyggnaden av flygvapnet skulle kunna i huvudsak slutföras under loppet av sex år. Den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget skulle kunna genomföras under budgetåren 1951/52—1953/54, medan den andra nattjaktflottiljen skulle kunna organiseras först under budgetåret 1954/55. Då förslaget om anskaffning av ytterligare nattjaktplan utgör det ur tillverkningsynpunkt sista ledet i den föreslagna utbyggnaden, torde det emellertid icke vara erforderligt att redan nu fatta ståndpunkt till förslaget i denna del. Ett uppskov härmed skulle icke behöva medföra någon fördröjning i de av chefen för flygvapnet planerade leveranserna av sådana flygplan. Såväl överbefälhavaren som chefen för flygvapnet ha emellertid understrukt önskvärdheten av att den andra nattjaktflottiljen organiseras tidigare än i den framlagda planen förutsatts, varvid även möjligheterna till anskaffning av utländsk materiel ansetts böra beaktas. Då utsikterna att erhålla lämpliga sådana flygplan från utlandet i nuvarande läge äro i hög grad ovissa, har jag icke ansett mig kunna bygga ett förslag till riksdagen på en dylik eventualitet. Ej heller beträffande möjligheterna att vid svensk tillverkning få fram nattjaktplan tidigare än i den av chefen för flygvapnet framlagda utbyggnadsplanen förutsatts föreliggande tillräckligt fasta hållpunkter. Därest sådana möjligheter framdeles skulle yppa sig, torde frågan om de åtgärder, som kunna föranledas därav, få tagas under särskilt övervägande.

Vad däremot angår frågan om den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget kan ett uppskov med avgörandet härutinnan som nyss nämnts icke äga rum utan att ett genomförande av utbyggnaden avsevärt försenas. Med hän-

syn härtill och enär fullföljandet av 1948 års principbeslut beträffande dagjaktflyget av skäl, som i det föregående anförts, synes mig vara av största betydelse för vårt försvars effektivitet och hållfasthet i ett nutida krig, vill jag för min del tillstyrka, att förslag i denna del framlägges för 1949 års riksdag.

Vad angår frågan om antalet flottiljer, vid vilka förstärkningen nu bör genomföras, förordar jag emellertid, att förslag framlägges beträffande allenast tre flottiljer. Utom de förut anförda ekonomiska synpunkterna tala för en sådan begränsning även vissa arbetsmarknadsskäl.

De sammanlagda *engångskostnaderna* för den av mig förordade förstärkningen av ytterligare tre dagjaktflottiljer ha beräknats uppgå till ett belopp av 62,8 miljoner kronor, fördelat på budgetåren 1949/50—1952/53.

De *årliga merkostnaderna* — som icke bli aktuella före budgetåret 1951/52 — beräknas komma att stiga från omkring 6 miljoner kronor till omkring 11 miljoner kronor vid genomförd organisation.

Under nästa budgetår beräknas icke uppkomma andra merkostnader än sådana som hänföra sig till anslaget till anskaffning av flygmateriel m. m. Enligt uppgift från flygförvaltningen erfordras under nämnda budgetår bemyndigande att beställa materiel intill ett belopp av 30 miljoner kronor utöver den bemyndiganderam som föreslagits i årets statsverksproposition (bil. 6, punkt 116). Medelsbehovet för utbetalningar för dessa ytterligare beställningar torde icke behöva föranleda uppräknig av det i statsverkspropositionen för nästa budgetår äskade anslaget.

Den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget medför visst ökat behov av skyddsanordningar — berghangarer m. m. — vid flygfälten, främst för skydd av personal och materiel mot flyganfall. I den mån detta merbehov av skyddsanläggningar täckes kommer även det merbehov av hangarutrymmen i fred, som uppstår vid förstärkta flottiljer, att tillgodoses. Chefen för flygvapnet har ansett sig icke nu kunna framlägga någon tidsplan för utbyggnaden av nu ifrågavarande anläggningar. Då ställning ännu icke tagits till vilka flottiljer som skola förstärkas, kunna icke heller säkra beräkningar av investeringsbehovet nu företes. För egen del vill jag framhålla angelägenheten av att behovet av anläggningarna tillgodoses så snart läget på byggnadsmarknaden det medger.

I likhet med riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap vill jag understryka betydelsen av att bombsäkra drivmedelsanläggningar i ökad utsträckning ställas till försvarets förfogande. Jag förutsätter därför, att dessa behov tillgodoses i den omfattning den begränsade byggnads- och anläggningsverksamheten det medger. Enligt beslut av 1948 års riksdag stå medel till förfogande för utförande av en första etapp i en utbyggnad av dylika anläggningar. Det ligger i sakens natur, att en förstärkning av jaktflyget i enlighet med vad jag i det föregående föreslagit är ägnad att ytterligare framhäva behovet av en fortsatt utbyggnad av de bombsäkra lagringsutrymmena för drivmedel, även om man — såsom framgår av vad chefen

för flygvapnet anfört — icke av sådan anledning behöver räkna med en utvidgning av de program för sådan utbyggnad, som redan tidigare utarbetats.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) besluta, att den fortsatta förstärkningen av dagjaktflyget i huvudsak skall ske enligt de riktlinjer, som av mig i det föregående angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att beställningar å flygmateriel m. m. må utläggas intill ett belopp av 30 miljoner kronor utöver i 1949 års statsverksproposition i sådant hänseende föreslaget belopp av 200 miljoner kronor.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. F. von Horn.